

LAKIALOITE 132/2005 vp

Laki väliaikaisesta työnantajan matalapalkkatuesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan laajennettavaksi hallituksen esitystä laiksi väliaikaisesta työnantajan matalapalkkatuesta niin, että tukijärjestelmän piiriin tulee kaikki matalapalkkainen työ. Tällä tavoin muutettuna uusi tukijärjestelmä vastaisi alkuperäistä, hallituksenkin ohjelmaan kirjattua tarkoitustaan työllisyyden edistämises-

tä työvoiman kysyntää lisäämällä. Muutos tarkoitetaan toteutettavaksi niin, että uuden tukijärjestelmän kustannusvaikutus vuositasolla on noin 450 miljoonaa euroa. Lakialoite on rinnakkaisaloite hallituksen esitykselle HE 146/2005 vp.

PERUSTELUT

Ongelmana rakenteellinen työttömyys

Hallituksen esitys laiksi väliaikaisesta työnantajan matalapalkkatuesta tähtää hallituksen keskeisimmän tavoitteen eli työllisyystavoitteen saavuttamiseen. Hallitus on ohjelmassaan asettanut tavoitteekseen työllisten määrän nostamisen 100 000:lla vaalikauden loppuun mennessä. Tavoite on osoittautunut nykyhallitukselle ylivoimaiseksi. Tilastokeskuksen mukaan työllisiä oli vuoden 2005 elokuussa vain 13 000 enemmän kuin elokuussa 2003, jolloin nykyinen hallituspohja oli juuri aloittanut. Viime vuoden elokuuhun verrattuna työllisten määrä on lisääntynyt 20 000:lla.

Suomen työttömyysongelma on pitkälti rakenteellinen, ja työmarkkinoille on syntynyt suhdanteista riippumaton pitkään työttömänä oleva ihmisryhmä. Työttömyysongelma keskit-

tyy Suomessa poikkeuksellisen voimakkaasti heikosti koulutettuihin. Koulutustason vaikutus työttömyyteen on Suomessa suurempaa kuin missään muussa EU-maassa. Vuonna 2000 korkeasti koulutettujen työttömyysaste oli Suomessa jokseenkin sama kuin EU:ssa keskimäärin. Sen sijaan keskiasteen koulutuksen saaneilla työttömyysaste oli meillä 3 prosenttiyksikköä korkeampi ja perusasteen koulutuksen saaneilla jopa 7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin EU:ssa keskimäärin.

Rakennetyöttömyyden vähentäminen vaatii toimia, joilla lisätään vähemmän erityisosaamista vaativien töiden määrää eli työvoiman kysyntää. Erityisesti palvelualoilta löytyy edelleen suuri potentiaali uusien työpaikkojen syntymiseen. Nämä ns. matalan tuottavuuden työpaikat ovat jääneet syntymättä, sillä työn kokonaisu-

ta veroineen ja sivukuluineen muodostuu yrittäjälle usein liian korkeaksi työntekijän koulutukseen, ammattitaitoon tai tuottavuuteen nähden. Ensinnäkin matalapalkka-aloilla palkkataso on korkea työn tuottavuuteen nähden. Toiseksi pienituloisella palkansaajalla ansiotulon verokiila ilman kulutusveroja on vajaat 40 %. Tästä yli puolet koostuu työnantajan sivukuluista. Kolmanneksi kulutusverojen lisääminen mukaan laskelmaan lisää verokiilaa noin 10 prosenttiyksiköllä. Esimerkiksi voidaan ottaa kattovalaisimen asentaminen kotiin. Mikäli sähkömies haluaa asennustyöstä nettotuloa 20 euroa, on EK laskenut kuluttajalle tulevan laskun nousevan 125 euroon kaikkine veroineen, maksuineen ja työnantajakustannuksineen. Palvelun tai tuotteen hinta nousee helposti niin korkeaksi, ettei sille löydy kysyntää. Kysymys on siten merkittävältä osin siitä, ettei yritysten kannata palkata ihmisiä töihin. Tämä muodostaa selvän esteen uusien työpaikkojen syntymiselle ja palvelumarkkinoiden kehittymiselle.

Palkkatasoon puuttumatta matalapalkkaisen työvoiman kysyntää voidaan lisätä alentamalla näiden töiden työnantajakustannuksia eli alentamalla ko. työn hintaa. Tämä oli alun perin myös hallitusohjelmaan kirjatun tukiratkaisun tarkoitus. Vastavia järjestelmiä on käytössä muualla Euroopassa. Suomeen tällaista tukijärjestelmää ehdottivat alun perin Vesa Vihriälä ja Pasi Holm (PTT työpapereita 57/2002).

Hallituksen tukiratkaisu

Hallitusohjelman mukaan "Matalapalkkaiseen työhön kohdistuvaa kysyntää pyritään lisäämään kohdennetuilla välillisten työvoimakustannusten kevennyksin. Tavoitteena on, että järjestelmä voitaisiin ottaa käyttöön vuoden 2004 aikana." Hallituksen tukiratkaisua on kuitenkin jouduttu odottamaan pitkään. Hallitus siirsi kesän 2003 budjettiriihessä tukimallin käyttöönoton vuoteen 2005. Vuoden 2004 kehysriihessä päätöksiä lupailtiin kesän budjettiriihestä. Vuoden 2004 budjettiriihessä tukimallin käyttöönotto siirrettiin vuoden 2006 alkuun. Vuoden 2005 kehysriihessä tukijärjestelmään päätettiin kohdentaa vuositasolla 150—200 milj. euroa vuo-

den 2006 alusta lähtien. Kesäkuun 2005 alussa hallitus pääsi viimeinkin sopuun tukimallista, ja tukiratkaisu sisältyy vuoden 2006 talousarvioesitykseen.

Hallituksen tukimallissa työnantaja olisi oikeutettu matalapalkkatukeen, jos hänen palveluksessaan on 54 vuotta täyttänyt työntekijä, jolle kokoaikaisesta työstä maksettava palkka on 900—2 000 euroa kuukaudessa. Tuki toteutetaan vuoden 2010 loppuun asti kestävänä kokeiluna. Tuki myönnetään siten, että työnantaja saa omaaloitteisesti jättää tukea vastaavan määrän palkoista toimittamistaan ennakonpidätyksistä suorittamatta verohallinnolle.

Tuen kohdentaminen rajatusti vain yli 54-vuotiaille ei vastaa tukimallin alkuperäistä tavoitetta. On selvää, että ikääntyvien työllisyysasteen nostaminen ja heidän pitämisenä työelämässä nykyistä pidempään ovat äärimmäisen tärkeitä työllisyyden kehityksen kannalta. Matalapalkkatuen kohdentaminen vain ja ainoastaan tähän ryhmään ei kuitenkaan ole oikea ratkaisu, sillä tavoitteena ei voi olla vain näin rajatun työllisten joukon tukeminen. Matalapalkka-aloilla työn kokonaishinnan korkeus ei ole kiinni työntekijän iästä, vaan ongelmat koskevat kaikkea matalapalkkaista työtä. Hallituksen osoittama panostus ei ole riittävä aikaansaamaan todellisia työllisyysvaikutuksia. Hallitus itse arvioi tukijärjestelmällä voitavan parantaa työllisyyttä vain noin 1 900 henkilötyövuodella.

Ikärajoitteen vuoksi suuri osa hallituksen mallin mukaisesta tuesta tulee kohdistumaan kunnille (hallituksen esityksen mukaan 40 %), jotka työllistävät suhteellisesti enemmän matalapalkkaisia ja iäkkäämpiä palkansaajia. Nykyhallituksen toimien vuoksi kuntatalouden tilanne on kuitenkin niin heikko, etteivät kunnat tuesta huolimatta voi juurikaan luoda uusia työpaikkoja. Työpaikkojen luominen yksityiselle sektorille vaatisi ikärajoitteen poistamista. Nuoriin kohdistuvien perinteisen työvoimapolitiikan toimenpiteiden määrän lisääminen ei helpota tätä puutetta.

Hallituksen esityksen mukaan tuen piirissä olisi noin 95 000 henkilöä. Tuen rajaamista näin pienelle joukolle voidaan perustella oikeastaan

vain tukijärjestelmän kustannusten pienemmillä verrattuna laajempaan tukimalliin. Matalapalkkatuen määräksi vuositasolla arvioidaan 120 miljoonaa euroa. Tämä summa on pienempi kuin vuoden 2005 kehysriihessä päätetty panostus ja tuntuvasti pienempi kuin päähallituspuolue keskustan vaaliohjelmassaan tarkoitukseen lupaa 500 miljoonaa euroa. Ikärajaus aiheuttaa myös sen, että tukijärjestelmän luonnista ja ylläpidosta aiheutuvat kustannukset nousevat henkilöä kohden korkeiksi. Ratkaisun kustannukset suhteessa siitä saataviin hyötyihin muodostuvat siten merkittävästi korkeammiksi kuin alun perin oli tarkoitus.

Hallitus on myös päättänyt hallituksen esitystä laatiessaan kahteen erilliseen kertaan kaventaa edelleen tukeen oikeutettujen henkilöiden joukkoa kiristämällä tukeen oikeuttavaa kuukausittaista vähimmäistyöaikaa nostamalla se ensin 100 tunnista 120 tuntiin ja sitten edelleen 140 tuntiin. Tämä tuen ehtojen muutos heikentää matalapalkkatuen työllisyysvaikutuksia erityisesti pienemmissä yrityksissä ja aloilla, joilla työntekijät tekevät tyypillisesti keskimääräistä lyhempiä työviikkoja (esimerkiksi kaupan alalla). Samalla heikennetään niiden työntekijöiden asemaa, jotka yksilöllisen elämäntilanteensa vuoksi haluavat tehdä lyhyempää työviikkoa.

Kokoomuksen matalapalkkatukimalli

Kokoomus teki oman esityksensä matalapalkkatukimalliksi vuoden 2004 budjetin käsittelyn yhteydessä (LA 121/2003 vp). Lakialoite uusittiin vuoden 2005 budjetin käsittelyn yhteydessä (LA 100/2004 vp). Hallituspuolueet kumosivat esitykset eduskuntakäsittelyn aikana. Kokoomuksen alkuperäinen lakialoite on tässä lakialoitteessa muokattu rinnakkaisaloitteeksi hallituksen esitykselle. Kokoomuksen alkuperäinen tukimalli muistuttaakin toteutuksensa puolesta hallituksen tukijärjestelmää, mutta mallissamme tuki ulotetaan koskemaan kaikkea matalalla palkalla tehtävää työtä työntekijän iästä riippumatta. Tämän vuoksi esitämme hallituksen esi-

tyksen 3 §:n 1 momentin 3 kohtaa poistettavaksi. Samoin esitämme 140 tunnin vähimmäistyöaikavaatimusta laskettavaksi takaisin hallituksen alkuperäisen esityksen mukaiseen 100 tuntiin. Tämä vaatii hallituksen esityksen 2 §:n 1 momentin 2 kohdan muuttamista.

Kokoomuksen tavoitteena on osoittaa matalapalkkatukikokeiluun vuositasolla 450 miljoonaa euroa eli 330 miljoonaa euroa enemmän kuin hallituksen tukimallissa on esitetty. Tämä rahoitetaan osin siirtämällä nykyisiä työllisyysmäärärahoja tähän tarkoitukseen.

Hallituksen esitystä varten matalapalkkatuen määrää on arvioitu valtiovarainministeriön ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen TUJAMallin avulla, jota kokoomuksella ei ole käytössään. On kuitenkin korostettava, että hallituksen esitykseenkin sisältyvät laskelmat tukijärjestelmän vaikutuksista ovat riippuvaisia monista sekä työnantajien että työntekijöiden käyttäytymismuutoksista, joiden tarkka mallintaminen on mahdotonta.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä on jättänyt matalapalkkatukiesityksen korjaamista koskevan talousarvioaloitteen. Aiheutuvasta 330 miljoonan euron lisäkustannuksesta vähintään 100 milj. euroa olisi uudelleen kohdennettavissa aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahoista. Kyse olisi tällöin työllisyyden hoitoon tarkoitettujen määrärahojen ohjaamisesta uudentyypoiseen, tuloksekkaampaan ja todellisia työpaikkoja luovaan toimintaan. Työnantajakustannuksia alentamalla kyetään luomaan todellisia, pysyviä työsuhteita tehokkaammin kuin aktiivitoimenpiteillä. Käytännössä on selvää, että uusien työpaikkojen syntyminen merkitsee valtiolle työttömyysturvamenojen pientymistä ja verotulojen kasvua. Tämä vähentää ainakin pidemmällä aikavälillä uudistuksen vaikutuksia budjetin tasapainoon.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

väliaikaisesta työnantajan matalapalkkatuesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten HE)

2 §
Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:
(1 kohta kuten HE)

2) *kokoaikaisella työllä* sellaista työtä, jota on kalenterikuukauden aikana tehty vähintään 100 tuntia; tuntimäärään lasketaan mukaan työtunnit, joilta palkkaa on maksettu, sekä tunnit, joilta työnantajalla on lain tai työehtosopimuksen mukaan palkanmaksuvelvollisuus, vaikka työntekijä on ollut poissa työstä;

(3 kohta kuten HE)

3 §

Matalapalkkatuki

Työnantaja on palkanmaksukuukaudelta oikeutettu matalapalkkatukeen, jos

1) työntekijälle kalenterikuukauden aikana maksettu palkka on yli 900 euroa ja alle 2 000 euroa; ja

2) palkka on maksettu sellaisen kalenterikuukauden aikana tehdyn työn perusteella, jonka aikana työntekijä on ollut kokoaikaisessa työssä, tai palkka on maksettu 3 momentissa tarkoitettulle osa-aikaeläkkeellä olevalle työntekijälle.

(2—4 mom. kuten HE)

4—13 §
(Kuten HE)

Helsingissä 11 päivänä lokakuuta 2005

Ben Zyskowicz /kok
Eero Akaan-Penttilä /kok
Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Kaarina Dromberg /kok
Leena Harkimo /kok
Pertti Hemmilä /kok
Hanna-Leena Hemming /kok
Anne Holmlund /kok
Jyri Häkämies /kok
Marjukka Karttunen /kok
Jyrki Katainen /kok
Jari Koskinen /kok
Pekka Kuosmanen /kok
Esko Kurvinen /kok
Jere Lahti /kok
Kalevi Lamminen /kok

Jouko Laxell /kok
Suvi Lindén /kok
Marjo Matikainen-Kallström /kok
Olli Nepponen /kok
Tuija Nurmi /kok
Heikki A. Ollila /kok
Reijo Paaajanen /kok
Maija Perho /kok
Lyly Rajala /kok
Paula Risikko /kok
Martin Saarikangas /kok
Petri Salo /kok
Sari Sarkomaa /kok
Kimmo Sasi /kok
Arto Satonen /kok
Timo Seppälä /kok

Juhani Sjöblom /kok
Marja Tiura /kok
Irja Tulonen /kok
Raija Vahasalo /kok

Jan Vapaavuori /kok
Ahti Vielma /kok
Jari Vilén /kok
Lasse Virén /kok